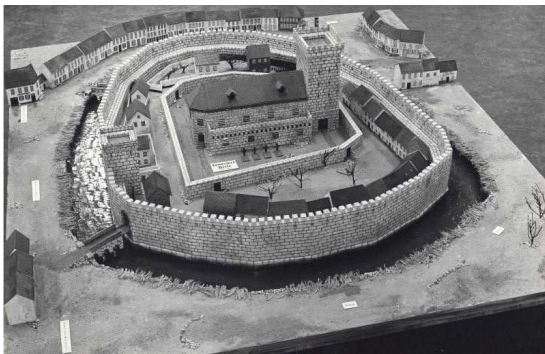

»HART VAN HEERLEN«

Informatiebulletin nr 8

**4^e jaargang
maart 2011**

HEEMKUNDEVERENIGING HEERLEN STAD

vóór en dóór Heerlenaren met hart voor Heerlen

Van de redactie

Het is traditie om voor de komende ledenvergadering een uitgave van het verenigingsblad uit te brengen. Vandaar dat u in deze editie het jaarverslag van de secretaris aantreft. Dit document is onderdeel van de vergadering. Dit betekent niet dat u het blad als vergaderstuk naar de vergadering moet meenemen. Nee, als u belangstelling heeft leest u het thuis rustig door en kunt u tijdens de vergadering, indien nodig, vragen stellen.

Is het jaarverslag van een recent verleden, de twee overige artikelen gaan wat verder terug in de tijd. Het hoofdartikel wordt gevormd door deel III van de serie over het huis De Tesch van Loes Loffeld. Wij zijn inmiddels beland bij de familie Ross. Aan deze familie zijn weer andere bekende Heerlense families verwant. Het verhaal speelt zich af in de 19^e eeuw. In deze tijd kwam de fotografie op en het wordt nu extra interessant omdat de personages ook een gezicht krijgen.

Het internet is een vergaarbak van een onmetelijke hoeveelheid informatie. Hoe deze onmetelijke hoeveelheid toegankelijk is vertelt u Leo Franck in zijn artikel met de titel: "Heeft de heemkundevereniging een voorganger gehad?". In het artikel wordt u op de mogelijkheid gewezen om oude kranten te lezen. Gelukkig zijn niet alle kranten met het oud papier verdwenen!

Het is dan ook te hopen dat editie nummer 8 van het informatiebulletin niet te snel als oud papier verdwijnt. In ieder geval veel leesplezier.

Heerlen maart 2011,
Loes Loffeld
Leo Franck

Heeft de heemkundevereniging een voorganger gehad?

Een website die ik u van harte aanbeveel is die van de Koninklijke Bibliotheek en wel het onderdeel historische kranten. De website is te vinden onder www.kranten.kb.nl. Via googlen komt u er ook met de zoekopdracht "historische kranten".

Als zich eenmaal de beginpagina ontvouwt op het computerscherm kunt u vier eeuwen kranten raadplegen. De edities van een groot aantal kranten van de periode 1618-1945 zijn gedigitaliseerd. Een schat aan informatie dus. Op de startpagina kunt u ook een zoekopdracht opgeven en dan kunt u zien in welke kranten in welk jaar het artikel is gepubliceerd. De krant van toen is in feite digitaal gemaakt. De opgevraagde artikelen krijgt men in zijn oorspronkelijke vorm te zien en kunnen onder andere worden weergegeven in een tekstformaat, of als hele krant in een pdf-formaat dat ook te downloaden is. Maar deze technische zaken wilde ik niet met u bespreken. Ik ben me ervan bewust dat een deel van onze leden geen computer heeft en voor hen het bovenstaande niet begrijpbaar is. Nee, waar ik naar toe wil is de zoekopdracht die ik heb opgegeven.

Mijn interesse ging uit naar de heemkunde in Heerlen en als ik die zoekopdracht opgeef dan worden er een aantal artikelen weergegeven. Het artikel uit het Limburgs Dagblad van 13 mei 1941 met de kop "Heemkunde-kring opgericht" maakt mij als secretaris erg nieuwsgierig. Heeft onze vereniging dan toch een voorganger gehad? Bij nadere beschouwing is dit volgens mij niet het geval. De letterlijke tekst van het krantenartikel is:

"Op initiatief van den R. K. O. B. Maandagavond is op initiatief van den R. K. O. B. ten huize St. Franciscus aan de Laanderstraat de Heemkunde kring Heerlen- opgericht, welke de afdelingen Brunssum, Heerlen, Hoensbroek én Kerkrade omvat. Dat de heemkunde de groote en verheugende belangstelling van ons Zuid-Limburgsch onderwijzend personeel heeft, bewees wel de groote belangstelling, welke voor deze oprichtingsvergadering bestond, die bovendien nog werd bijgewoond door den geestlyk adviseur van den TL K. O. B. Rector Mans, dhr. Wijnen, voorzitter van den genoemden bond en dhr. Hol, inspecteur van het L. O. Verschillende sprekers wezen op het belang van dé Heemkunde bij het onderwijs, o.m. merkte Rector Mans op, dat het geestelyke daarby niet' verwaarloosd mag worden. Na de inleidende besprekingen besloot de vergadering tot oprichting Van de Heemkunde-kring Heerlen van den R. K. O. B. en koos de volgende personen in het bestuur: dhr. Toussain (Terwinselen), Buck (Bleierheide), v. Kan (Wijnandsrade), Orbons

'(Brunssum), Adams (Waubach) en Fey (Heerlen). De vergadering stond onder leiding van dhr. Ramaekers uit Kerkrade."

Van een aparte vereniging zoals wij deze kennen is hier dus geen sprake. Het is een afdeling van een vereniging of liever gezegd van een bond. De R.K.O.B. staat voor Rooms Katholieke Onderwijzersbond. Het is dus een belangenvereniging voor werknemers in het onderwijs. De R.K.O.B. bestaat niet meer. Een zoektocht op internet levert eigenlijk niet zoveel gegevens op. Van het schaarse materiaal krijg ik de volgende indruk.

Heemkunde-kring Heerlen opgericht
Op initiatief van den R. K. O. B.
Maandagavond is op initiatief van den R. K. O. B. ten huize St. Franciscus aan de Laanderstraat de Heemkunde kring Heerlen- opgericht, welke de afdelingen Brunssum, Heerlen, Hoensbroek én Kerkrade omvat.
Dat de heemkunde de groote en verheugende belangstelling van ons Zuid-Limburgsch onderwijzend personeel heeft, bewees wel de groote belangstelling, welke voor deze oprichtingsvergadering bestond, die bovendien nog werd bijgewoond door den geestlyk adviseur van den R. K. O. B. Rector Mans, dhr. Wijnen, voorzitter van den genoemden bond en dhr. Hol, inspecteur van het L. O.
Verschillende sprekers wezen op het belang van de heemkunde bij het onderwijs, o.m. merkte Rector Mans op, dat het geestelyke daarby niet' verwaarloosd mag worden.
Na de inleidende besprekingen besloot de vergadering tot oprichting van de Heemkunde-kring Heerlen van den R. K. O. B. en koos de volgende personen in het bestuur: dhr. Toussain (Terwinselen), Buck (Bleierheide), v. Kan (Wijnandsrade), Orbons (Brunssum), Adams (Waubach) en Fey (Heerlen).
De vergadering stond onder leiding van dhr. Ramaekers uit Kerkrade.
Gevonden en verloren. — Ten politiebureau, dinsd. afd. werden verloren van 15-13 en van 14-16 uur inlichtingen is bekomen omtrent de navolgende gevonden en verloren voorwerpen.
Gevonden: een dubbele dames-omhangschoon; een draadhanddoek.
Verloren: een witte koeched.
Toeslagen: 16; een heerenarmbandhorloge; een treurwring; een roosketen; J. V. V.; een "kerker".
Volgens een notariële inboeking 120; een...

STADSSCHOUWBURG HEERLEN
DONDERDAG 15 MEI, 's avonds te 7.30 uur
N.V. HET RESIDENTIE-TOONEEL
Directeur: DIRK VERBEER.
Camera Obscura
VAN HILDEBRAND
Nieuwe bewerking v. Dr. J. P. Valkema Blouw in Hets Kamerstuk-Buchman.
In een voorspel en drie bedrijven.
Een uitgebreide koor van actrices en acteurs ter besetting der taalkleuren. — Trots de groote besetting en de kostbare ontzetting s een verbodigde prijzen.
Prijzen d. plaatsen van 15 ct. tot f 1.75 pl. bel.
Plaatsbespreking Sijmenstraat 15, Genuk.
Geluksstraat No. 15. — Telefoon 5175.
EEN EVENEMENT OP TOONEELSERIE!

Vrije dagen voor de schooljongd. — In de Maandagavond gehouden vergadering van de kring Heerlen van den R.K.O.B. heeft dhr. Hol, inspecteur van het L.O., medegedeeld, er geen bevoorl. tegeve te maken, waarom de schoolbesturen op Pinkster-Dinsdag en -Woensdag de schooljongd. vrij willen geven, dit als vergoeding voor de twee vrije dagen, ter gelegenheid van de kermiss, die dit jaar niet doorgaat.
WILNANDSRADDE.
Ongeval. — Bij het douchen geraakte dhr. G. Ootergel productiel met zijn voet beschoten de voet van de douchegang, dat hij zich onder dokters behandeling moest stellen. De kwetsing van twee teenen liet zich echter zoo aanzien, dat amputatie achterwaarts kon blijven.

De R.K.O.B. is op initiatief van de Rooms-katholieke kerk opgericht. Per bisdom was zo een bond onder dezelfde naam of naar een heilige genoemd. Vermoedelijk zijn de meeste van deze bonden in de jaren negentig van de 19e eeuw opgericht. Dit past in het beeld van de opkomende katholieke emancipatie. De R.K.O.B. is in de jaren zeventig van de 20e eeuw opgegaan in een groter geheel. We lezen op de website van het Katholiek Documentatie Centrum van de Radbouduniversiteit Nijmegen:

"In de jaren 1970/1972 werd gewerkt aan een herstructurering van het KOV. Deze ging Katholieke Vereniging van Onderwijsgeevenden heten, maar de afkorting KOV bleef gehandhaafd. De KOV werd van een federatie van vijf (inter)diocesane verenigingen en bonden één landelijke vereniging. De opheffing van de vijf (inter)diocesane verenigingen was het gevolg, te weten:

- Sint Lebuïnusvereniging
- Sint Augustinusvereniging, Vereniging van RK Onderwijsgeevenden in de Bisdommen Haarlem en Rotterdam (opgericht in 1893)
- Katholieke Onderwijzers Bond, bisdom 's-Hertogenbosch
- Katholieke Onderwijzers Bond, bisdom Breda
- RK Onderwijzers Bond, bisdom Roermond"

De vraag blijft waarom er in een werknemersvereniging of vakbond een kring voor heemkunde werd opgericht. Kijken wij naar de tijdsperiode dan vond de oprichting in 1941 dus in de oorlog plaats. Of het dan toch iets met de tijdsgeest heeft te maken. In een periode van onderdrukking zoekt men meer naar zijn eigen leefomgeving, het eigen heem. Dat heemkunde dan ook nuttig kan zijn voor het onderwijs is daarbij mooi meegenomen.

Heemkunde kon in deze periode ook voor andere doeleinden worden gebruikt. Dit is te lezen in een ander krantenartikel, dat wij bij de zoekopdracht "heemkunde en Heerlen" aantreffen. In het Limburgs Dagblad van 28 juni 1941 met de kop Schuilnamenclub. Het is een artikel dat voor een buitenstaander onleesbaar is omdat het naar mijn mening gecodeerde berichten van het verzet zijn. Het verwijst echter naar enkele historische figuren. We lezen onder andere:

"Fyn, dat je ridderlijke vriend Walram de Rosse, ook bij onze S.N.C., is gekomen; 't Hikt nie een goede aanwinst van een trouw lid. Wij hebben er ook de kermis en nog twee vrije dagen by ingeschoten, maar laten we. dit offertjevan-gemis" maar brengen voor 't verkrijgen van een spoedige rechtvaardige vrede. Hier was ook luchalarm en een bom heeft hier nog al wat schade veroorzaakt, 'n Leuke dag in Valkenburg, hè? 'n Zomergroet en 'n ferme hand. Erica, Roermond. Reuzebrief, reuzeverhaal en reuzetekeningen. Nou, je hebt op alles wel je best gedaan. Je was in echt zomerse stemming, toen je de brief schreef; hou vast dat devies, we moeten, ernstig op zyn tyd, altijd zonzoekeers zyn. Ik deel je mening en slechts noodgedwongen zou ik 'n stedeling worden; geef mij 't Limburgse „land" maar! Je hebt nog heel wat meer vee dan ik; myn bezit bestaat slechts uit een kudde langoren, welke vermoedelijk deze week wordt

uitgebreid met 'n koppel ganzen. Dat zou leuk zyn, als je Aronskelk eens ging opzoeken; je hoeft het S.N.C.-geheim niet op te heffen, je vraagt naar Aronskelk en je stelt je voor als Erica"

U ziet waar een simpele zoekopdracht al niet toe leidt. Zó verdiep je je in de vakbeweging van de katholieke onderwijzers en zó lees je een gecodeerd bericht van het verzet in oorlogstijd. De website van de Koninklijke Bibliotheek levert in ieder geval een schat aan historische informatie op en dat betekent veel leesplezier.

Leo Franck

Jaarverslag 2010

Het jaar 2010 is het vierde verenigingsjaar van de heemkundevereniging Heerlen Stad. Van de ontwikkelingen in dit jaar doe ik hierbij verslag.

Bestuur

Het Bestuur werd bij aanvang van het jaar door vier personen gevormd, want Theo Boumans had zich in het najaar van 2009 om persoonlijke redenen uit het bestuur teruggetrokken. In deze vacature werd niet direct voorzien, maar bij de jaarvergadering in februari heeft het bestuur Jan Teunissen bereid gevonden om weer een bestuursfunctie op zich te nemen. Verder was volgens het bestuursrooster Harrie Claassens in 2010 aftredend. Hij was bereid om voor nog een periode van vier jaar in het bestuur zitting te nemen. Het bestuur bestond gedurende het jaar 2010 uit: Jan Bardoul; voorzitter

Harry Claassens; vicevoorzitter

Leo Franck; eerste secretaris

Cor Leenaers; penningmeester

Loes Loffeld; tweede secretaris

Jan Teunissen; lid

In het verslagjaar vergaderde het bestuur negen keer. Buiten de dagelijkse gang van zaken is de aandacht van het bestuur erop gericht om de vereniging zich zo goed mogelijk naar haar leden en naar buiten toe te presenteren. Naar de leden in de vorm van de ledenvergadering, de informatiebijeenkomsten, de werk- of projectgroepen, de website en het informatiebulletin. Naar derden door middel van deelname aan activiteiten.

Jaarvergadering

De algemene ledenvergadering vond plaats op 23 februari en werd gehouden in Cafe D'r Klinge aan het Pancratiusplein. Het officiële deel bestond uit de gebruikelijke vergaderpunten. Dat zijn onder andere de notulen van de voorgaande vergadering en het jaarverslag van de secretaris Leo Franck. Het verslag van de penningmeester Cor Leenaers, waarin hij de goede kaspositie van de vereniging verklaarde. Na het verslag van de kascommissie die bestond uit Paul Haas en Jo Vaessen, kon de penningmeester en de kascommissie voor het boekjaar 2009 worden gedechargeerd. Het informatief deel van de vergadering werd door Roelof Braad van Rijckheydt verzorgd. Hij hield een lezing over het oude Heerlen. Hierbij ging het om het Heerlen vanaf de Middeleeuwen.

Verenigingslokaal

Flat nummer 910 in Douvenrade was het verenigingslokaal. Dat wil niet zeggen dat wij niet meer van de faciliteiten van Douvenrade gebruik kunnen maken. Nee het komt er op neer dat wij een andere ruimte kregen aangeboden en wel flat 13 op de benedenverdieping. Buiten het mooie uitzicht voldoet flat nummer 13 evengoed als het vorige onderkomen.

Verenigingszaken

Het ledental nam in de loop van 2010 met 14 nieuwe leden toe. In een van de bestuursvergaderingen heeft het bestuur de ledenlijst kritisch bekeken en een aantal leden geroyeerd. In deze gevallen was hoofdeden dat deze leden in de laatste twee verenigingsjaren, ondanks enkele aanmaningen, geen contributie hebben betaald. Daarnaast doet zich het feit voor dat er twee leden zijn overleden. Het gaat dan om de heren Piet Bormans en Jo Jamar. Met deze toe- en afname komt het ledental aan het eind van het jaar uit op 112 personen.

De redactie van het informatiebulletin ofwel het verenigingsblad heeft in het verenigingsjaar zowel aan de inhoud als aan het uiterlijk van het blad gesleuteld. Er was genoeg redactiemateriaal zodat het aantal uitgaven van twee naar drie kon worden verhoogd. Er kwam een uitgave uit in het begin van het jaar bij de ledenvergadering, in juni een extra editie en aan het eind van het jaar begin december. Zolang er genoeg stof is kan dit aantal worden gehandhaafd dan wel worden verhoogd. Dit is mede afhankelijk van het aanbod, want tot nu toe werd het bulletin gevuld met artikelen van de redactie, bestaande uit Loes Loffeld en Leo Franck. Gaat het over het uiterlijk van het blad dan wil het oog ook wat. Was in 2009 al voor een ander formaat gekozen, in 2010 vrolijkte een gekleurde kaft het tijdschrift op en werd bij de laatste uitgave ook voor glanzend papier gekozen. Het is tot slot nog interessant om te vermelden dat met de toekenning van het ISSN nummer 1877-6957, de edities ook bij de Koninklijke Bibliotheek in den Haag zijn gedeponeerd.

In 2010 werd pas echt duidelijk hoe belangrijk een website in deze tijd is. Met ongeveer 6 bezoekers per dag mogen wij toch van enige belangstelling spreken. Hierbij viel het op dat de pagina's met foto's het meest worden bekeken. De webmaster Harrie Kuipers heeft de website vanaf het begin ontworpen en ook in de afgelopen jaren onderhouden. Aan het eind van het jaar heeft hij te kennen gegeven om privé redenen hiermee te willen stoppen. Dat de website regelmatig door allerlei personen en instanties werd geraadpleegd is ook af te lezen uit het aantal mails op het mailadres van de vereniging, dat aan de website is gekoppeld. Er was sprake van lovende woorden over de opzet en inhoud,

maar ook kritische kanttekeningen over verkeerd vermelde gegevens. Een resultaat van de website is ook dat personen foto's van het vroegere Heerlen uit hun privécollectie aanboden. Naast het aanbod was er ook de vraag. Vragen in de trant van: of bepaalde personen bij de vereniging bekend zijn, of dat wij nadere informatie over families konden verstrekken, of deelonderzoek van een stamboomonderzoek konden uitvoeren. Aangezien het aantal vragen steeds meer toenam, ging het bestuur hier steeds voorzigtiger mee om. Soms werd onderzoek in het archief gedaan, maar meestal werd verwezen naar andere bronnen. Moeilijker is de beslissing als de vereniging wordt benaderd door personen en instellingen die een commercieel doel hebben. Het gaat dan om vermelding van een link naar een website, het aanprijzen van een boek of het aankondigen van een bijeenkomst. Het bestuur ging hiermee heel terughoudend om. Een mooi initiatief daarentegen was de vraag van de verpleegkliniek om de wanden van de B-kliniek aan te kleden met foto's van het vroegere Heerlen. Aangezien de vereniging al eens eerder foto's in Douvenrade heeft gepresenteerd, is een deel van deze collectie aan de verpleegkliniek geschonken.

De kalender 2010 werd zoals gebruikelijk door Jan Teunissen verzorgd. Het ontwerpen en laten drukken is een klus, maar het vele werk zit hem toch in de distributie. Dat is dan niet alleen het logistieke deel om te zorgen dat de kalender op de vertrouwde adressen werd afgeleverd, maar ook het daadwerkelijk aan de man brengen van de kalender. Dat hield onder andere in het entameren van de leden om een kalender te kopen en ook het bemannen van een stand bij verschillende activiteiten. Hiervoor is de vereniging hem veel dank verschuldigd, want de vereniging plukt hier niet alleen de revenuen op financieel gebied van, maar het is ook mooi een visitekaartje voor de vereniging. Jan Teunissen heeft aan het bestuur te kennen gegeven om met de uitgifte van de kalender te willen stoppen. Aan het bestuur de vraag wie dit stokje zal overnemen..

Het heemkundeoverleg is een platform waar de verschillende heemkundeverenigingen van Zuid Limburg elkaar ontmoeten en gegevens uitwisselen. In dit overleg komen allerlei onderwerpen aan de orde. Boeiend zijn vooral de activiteiten die andere verenigingen organiseren. Het gaat om excursies of informatiebijeenkomsten. Ook de onderwerpen waarmee de verenigingen zich bezighouden. Heemkunde kan ook de taal van de leefomgeving inhouden oftewel het dialect. Onze vereniging is vrij minimalistisch, hetgeen aan de leeftijd zal liggen, we bestaan pas vier jaar, en ook aan het soort leden. Het bestuur proeft dat het merendeel van de leden niet actief wil deelnemen aan werkgroepen of onderzoek, maar passief geïnformeerd wil worden. Zo wordt er een vraagteken gezet bij het

organiseren van excursies, terwijl de ledenbijeenkomsten wel geapprecieerd worden. Als onderwerp van studie houdt onze vereniging zich alleen bezig met de geschiedenis van de stad Heerlen. Het dialect is geen onderwerp van studie. Hiervoor bestaat in Heerlen al een vereniging namelijk Veldeke.

een deel van de collectie

Een onderwerp dat in het heemkundeoverleg aan de orde kwam maar waar ook het bestuur mee worstelt is het digitaliseren van de collectie. In de afgelopen jaren heeft de vereniging toch heel wat ontvangen. Gaat het om foto's dan is het in goede handen bij de werkgroep Foto en Film. Daarnaast werden ook boeken, tijdschriften en folders ontvangen. Alles wordt netjes bewaard in de kasten in het verenigingslokaal, maar niemand weet wat we precies hebben, laat

staan hoe je iets kunt opzoeken. Het is dus zaak om de collectie toegankelijk te maken en daarnaast te beheren. Toegankelijk maken via een computerbestand en beheren door ook bij te houden wie wat leent. De opzet van dit beheer moet bij een of twee personen komen te liggen en het bestuur is op zoek naar mankracht, want de middelen de werkplek en de computer zijn voorhanden.

Werkgroepen

Er zijn drie werkgroepen actief.

De werkgroep Foto en Film bouwt nog steeds aan de fotocollectie. Mede dankzij de website werden verschillende personen zich bewust dat de vereniging een fotoarchief beheert. Dit heeft tot gevolg dat van meerdere personen foto's aan de vereniging werden aangeboden.

De werkgroep Ondernemersfamilies vorderde gestaag met het publiceren van verslagen van ondernemersfamilies. De drijvende kracht hier achter is

Jan Teunissen. In het afgelopen jaar heeft hij twee boeken met als titel "Heerlense Zakenmensen" uitgegeven waarin verschillende families staan beschreven. De boeken werden ook via de boekhandel verspreid.

De werkgroep Bebouwing en Bewoners houdt zich bezig met het beschrijven van de geschiedenis van een pand, zijn bewoners en eigenaren en dit is minder eenvoudig dan gedacht. De bronnen zijn beperkt tot literatuuronderzoek en archiefonderzoek. Dit laatste is meer omvattend dan men denkt. De archieven zijn moeilijk toegankelijk als het gaat om gigitregisters, kadastrale leggers, notariële archieven en in zekere zin is het een specialistisch probleem. Toch hebben deze onderzoeken al geleid tot enkele mooie artikelen die in het informatiebulletin zijn gepubliceerd. Te denken valt aan de artikelenreeks over het huis De Tesch, de rondgang door Parkstad anno 1755 en De Steenbakkers in Heerlen.

Activiteiten

Zoals reeds hiervoor gesteld, is er bij de leden vooral behoefte om geïnformeerd te worden. In het jaar 2010 is het niet alleen bij een jaarvergadering en een ledenbijeenkomst in het najaar gebeven. In mei konden we een beroep doen op de stichting Akkers van Margraten. Toepasselijk wat de datum betreft, want op 4 mei werd de film Akkers van Margraten vertoond en van een inleiding voorzien door de heer Purnot van deze stichting. Het gaat hierbij om het ontstaan en de aanleg van het militair kerkhof in Margraten na de Tweede Wereldoorlog.

Bij de jaarvergadering op 23 februari werd door Roelof Braad van Rijkzucht een lezing gehouden over oud Heerlen, waar het vooral ging over het prille begin van onze stad.

Ook bij de ledenbijeenkomst werd een lezing door Roelof Braad gehouden. De bijeenkomst vond plaats met een middagbijeenkomst op 2 november in Douvenrade en een avondbijeenkomst op 16 november. Deze keer was het onderwerp het filmarchief van Rijkzucht. Roelof Braad schetste ons een beeld van welke inzet het kost om de bewegende beelden van Heerlen te conserveren en toegankelijk te maken. Deze inleiding werd gevolgd door een vertoning van films uit de periode 1922 tot 1974. Bij de leden sprak vooral de film over de opening van het raadhuis in 1948 aan en een promotiefilm van de stad Heerlen uit de jaren 70. Aangezien deze beelden niet uit een al ver verleden zijn, maakte de herkenning van personen en gebouwen bij de meeste leden heel wat reacties los.

De Open Monumentendag op 12 september was een succes. Het minder stralende weer deed veel mensen besluiten om niet naar buiten, waar de vogeltjes fluiten, te gaan, maar om het vertier dichterbij in de stad te zoeken. Het thema was de smaak van de negentiende eeuw en uit deze tijd zijn in Heerlen nog wel enkele monumenten overgebleven. Twee monumenten werden door de vereniging bemand. Huize De Luijff op het Wilhelminaplein, waarin nu het Toon Hermanshuis is gevestigd. Bijzonder was hier de belangstelling die uitging naar de fotopresentatie in de grote vergaderzaal die door de vereniging was georganiseerd. Daarnaast de kapel van Huize de Berg. Deze is normaal niet voor publiek toegankelijk en trok daardoor veel belangstellenden.

Tot slot

Het blijkt dat de heemkundevereniging Heerlen Stad in een behoefte voorziet. Genoeg mensen, meer oud dan jong, zijn in het verleden van hun leefomgeving geïnteresseerd. Dit blijkt maar weer als het gaat om het vertonen van oude foto's en films. Dit is vaak ook voor veel mensen de eerste aanzet om nader over de historie van hun leefomgeving te worden geïnformeerd en dat is nu een van de taken van een heemkundevereniging.

Heerlen, februari 2011
Leo Franck

Verenigingslokaal in Douvenrade

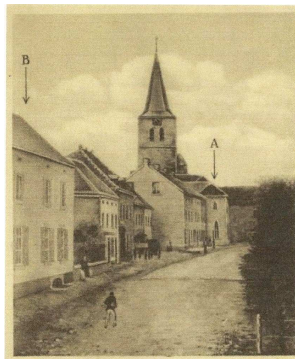
'De Tesch' een vergeten plek in het centrum van Heerlen deel III

Het onderzoek naar een huis en zijn bewoners

Inleiding

In de twee vorige afleveringen over het erfelijk huis 'de Tesch,' gelegen in de Geleenstraat, recht tegenover het Raadhuis van Heerlen, hebt u kennis kunnen maken met de eerste bezitters en waarschijnlijk de bouwheren van dit grote woonhuis annex brouwerij. Bijna een eeuwlang was het huis, waarschijnlijk een grote boerenhof, met schuren en stallen, in het bezit van de familie Schils. Kort voor de eeuwwisseling van de achttiende naar de negentiende eeuw ging het enige tijd over in handen van de familie Starmans. Jenne Margrieta Schils trouwt namelijk met Theodorus Starmans en hun twee kinderen erven van hun ouders en van hun tante Anna Maria Schils de Tesch met alles wat daarbij hoort. Dochter Maria Gertrude Starmans wordt na het overlijden van haar broer Wilhelm op 24 maart 1799 eerst gedeeltelijk eigenaar van de Tesch.

Na de dood van haar moeder in 1815 wordt het hele grondstuk, maar ook alle andere bezittingen, eigendom van de familie Ross- Starmans.

Geleenstraat omstreeks 1885 Heerlen

Gertrude Starmans trouwt namelijk in 1796 met Joannes Frederik Ross uit Schandelen. De enige zoon uit dit huwelijk: Herman Joseph Ross trouwt op zijn beurt in 1837 Marie Thérèse Hennen uit het centrum van Heerlen

In deze aflevering over de lot van dit legendarische huis (B op de foto) en zijn eigenaars/bewoners treft u eindelijk een foto van dit gebouw aan. Ook vond ik - tot mijn grote vreugde - een boek in de bibliotheek van Rijckheyt, door familielid Louis Hennen in 1939 geschreven.

Genoemde Hennen is ook een nazaat van deze bekende Heerlense familie. Hij verzamelde alle genealogische gegevens over (verre) verwanten en schreef 'Eene studie

tot genealogie der familie Hennen,' erover. Het is niet een officieel gedrukt document, maar getypt op de dunne, doorzichtige blaadjes, die velen van

u ongetwijfeld nog kennen. Het mooiste is echter dat er in dit boek foto's geplakt zijn. Een groot aantal van deze personen spelen een rol in het verhaal dat voor u ligt. Ik heb geprobeerd de portretten te fotograferen. U treft ze in dit deel over de Tesch aan. De kwaliteit van de foto's zal niet altijd even goed zijn, maar dat we u een beeld van de familie Ross-Hennen kunnen presenteren, de laatste bewoners van dit eeuwenoude huis met de grond erom heen, maakt ons blij.

1796 Familie Ross

Joannes Fredericus Ross - in het trouwregister van de St. Pancratiuskerk bij zijn eerste huwelijk Joes genoemd- is van 3 april 1766 en dus ruim 10 jaar ouder dan zijn tweede vrouw Maria Gertrude Starmans. Hij is het zesde kind van Herman Ross en Anna Barbara Merkelbach uit Schandelen. Uit zijn eerste huwelijk met de overleden Maria Sybilla Heesen van de Schram (Willemstraat) brengt hij zijn 7-jarig dochtertje Odilia mee. Het jonge echtpaar trouwt op 4 april 1796 en krijgt op 21 mei 1798 een zoon: Herman Joseph Ross (9).

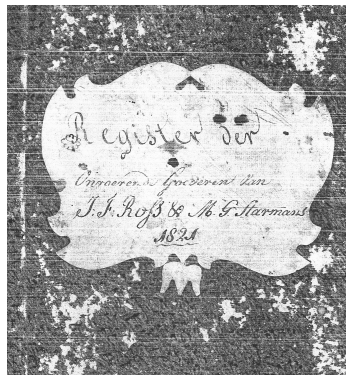
Wat de Tesch betreft: het huis staat voortaan, totdat het ergens aan het einde van de 19^e eeuw verkocht wordt, bekend als het stamhuis van de familie Ross. De Raadhuisstraat wordt in die tijd zelfs Rossergats genoemd. Toch is het eigenaardig dat er ook in Schandelen een huis Ross heeft gestaan en op dat huis, dat met grote zekerheid ook een stamhuis van deze familie was, stonden op een gevelsteen de initialen J F R(oss) M G ST(armans) en het jaartal 1796, het trouwjaar van het paar.

Het is mogelijk dat de Tesch na hun huwelijk niet meteen bewoond wordt door het echtpaar Ross-Starmans met (stief-)dochter Odilia. Misschien dat - tot aan zijn vroege dood op 25-jarige leeftijd op 24 maart 1799 - (schoon-)broer Wilhelmus Starmans in het huis verblijft. Aannemelijk zou zijn met zijn moeder, want in die tijd werd van een man niet verwacht ook maar iets in het huishouden te kunnen doen. Maar dit zijn alleen speculaties. Moeder Johanna Margaretha Starmans-Schils - alias Jenne Margrieta - overlijdt ruim 15½ jaar na haar zoon, 79 jaar oud, op de 29^e september 1815.

De familie Ross-Starmans is niet bepaald arm. Maria Gertrude Starmans heeft vele bezittingen geërfd en ook haar man Joes Ross voegt nog steeds grondstukken aan zijn bezit toe, bovendien erft hij ook nog van zijn eerste vrouw Maria Sybilla Heesen. In een 'Register der Onroerende Goederen van J F Ross en M G Starmans' uit 1821²⁷ staat op de eerste pagina een beschrijving van 'Het Huijs de Tesch' met 'aanhebbende'

gebouwen, schuur, stallen, brouwerij en stokerij, mesthof, moeshof en weide, groot driehonderd kleine roeden. In het verleden was hier echter maar sprake van 150 kleine roeden? Voor de plaatsbepaling geeft het

register de volgende feiten: het perceel grenst met één kant aan het veldje, met de andere kant aan de Geleenstraat, met één hoofd Andries Cuipers en het ander de weduwe Theodorus Boer. Staat in die eerste aantekening dat het perceel 300 kleine roeden groot is, in een tweede beschrijving van hetzelfde perceel - geschreven in een ander handschrift, waarschijnlijk van Maria Theresia Hennen - blijkt het echter 372 kleine roeden te zijn. Dit volgens de opmeting van het dan nog niet zo lang bestaande kadaster. De grootte van de weide tegenover de Tesch, op de plaats waar nu het Raadhuis staat en het voormalige gebouw van V&D, bedraagt 236 $\frac{1}{4}$ roeden. De wei grenst in het oosten aan J P Spiertz en P J Van den Hoff, in het zuiden loopt een straatje achterlangs in het verlengde van de Uilegats, ten westen ligt de (Rosser-) gats en in het noorden de Geleenstraat.

omslag van het register

Interessant is ook de volgende beschrijving: 'het oud hujs met een deel der weide en hoff, hoffgard van Maria Gertruijd Starmans en 56 roeden uit de weide gekogt van Peter Joseph Meens voor 168 franken.' Volgens de akte gepasseerd voor notaris Kemmerling op de 4e juli 1808. Dan nog '21 $\frac{1}{4}$ roeden uit den hoff en ledige plaats gekocht voor 85 Fr. van de weduwe Theodor Boer' volgens akte voor dezelfde notaris gepasseerd op dezelfde datum. Dit moet m.i. het open stuk aan de oostkant van de Tesch zijn - te zien op de ansichtkaart - waarop later het huis met het torentje alias drogisterij Savelbergh, wordt gebouwd. Er is sprake van een oud huis. Dan moet er ook ooit een nieuw huis gebouwd zijn, maar dit kan ik in de gegevens (nog) niet terug vinden.

1815

Na de dood van haar moeder in 1815, het huwelijk van (stief)dochter Odilia, die met haar man Johan Pieter Cloot naar het Kunderhuis in Voerendaal vertrekt en de dood van haar man Theodorus op 6 juli 1822, blijft Maria Gertrude Ross samen met haar zoon Herman Joseph wonen in de Tesch aan de Geleenstraat.

1822

Op 8 oktober 1822 vindt daar in 'der minne en in vriendschap' de verdeling, van de nagelaten goederen van Joannes Frederick Ross, tussen de drie erfgenamen plaats.²⁸ Maria Geertruijd Starmans wordt 'eigendommerse' genoemd en haar zoon Herman Joseph 'particulier meerderjarig en ongehuwd samenwonende ten huise zijner voornoemde moeder.' Moeder en zoon trekken het tweede lot van de erfenis en om een indruk te geven van de grootte hiervan, in kort bestek enige voorbeelden: twee stukken land op de Eikenderweg, een aan de beek, een op de Heugde, een aan de Esschenderweg, dan twee grondstukken aan het Grasbroek onder Heerlen, aan de Geer, een stuk in het Kunderveld, de helft van een weide in 't Weijerbroek en ga zo maar door, in het geheel 20 stukken land. In totaal 11 bunders, 79 roeden en 19 ellen groot, waarde in die tijd 7.000 gulden en daarnaast heeft Maria Geertruijd Starmans ook nog eigen bezittingen, waaronder de Tesch. Een stuk tuin en een lege plaats groot vier roeden, veertig ellen, een gedeelte huisweide van elf roeden en veertig ellen en 56 kleine roeden uit de erfenis, vergroten het grondstuk van de Tesch.

Herman Joseph Ross

Zoon Herman Joseph, geboren op 21 mei 1798, wordt op enig moment gekeurd voor de nationale militie. Als beroep geeft hij 'laboreur' (landbouwer) op. Volgens dit document is hij een imposante man, want hij is 1.90 m lang, heeft een magere gestalte, een ovaal gezicht met blauwe ogen en bruin haar. Overigens hoeft hij niet in dienst, omdat hij de enige zoon is.

1834

Op 21 februari 1834 worden Herman Ross en zijn moeder geconfronteerd met een oude schuld uit een ver verleden. Kennelijk is op de 4^e maart 1783 het recht op de vordering van de uitgezette gelden uit de nalatenschap van de voormalige Luitenant - Landvoogd Johan Willem Heldevier overgegaan op de Doopsgezinde Gemeente te Maastricht.²⁹ De akte begint met de aanhef: "Wij Leopold de eerste, Koning der Belgen." Waarschijnlijk vanwege het feit dat de vordering is overgegaan op een andere rechtspersoon wordt 'bij vorm van vernieuwing van titel' een nieuwe akte opgesteld. Notaris Jan-Willem Willems vermeldt hierin de eerder beschreven lening van 800 Brabantse guldens Maastrichter koers van de 12e november 1742, voor de Hoofdbank van Heerlen aangegaan door Jasper Schils. Dus bijna 92 jaar na het afsluiten van de lening is het bedrag nog steeds niet helemaal terugbetaald. In dat bedrag is behalve de verschuldigde rente ook nog een oude schuld uit 1719 verdisconteerd. De aflossing in 1764 van 400 Brabantse guldens door de schoonzons Weren Meens en Henri Scheepers is in deze nieuwe akte keurig opgetekend, maar er rust nog steeds een hypotheek van 400 Brabantse guldens Maastrichter koers op de Tesch. En weer wordt het huis aan de Geleenstraat in Heerlen,

Geleenstraat in middenhet huis met torentje

hier de 'Tesse' genoemd, door de schuldenaren als onderpand voor de hypotheek aangewezen, inclusief schuur en stallingen, de erbij horende moestuin en boomgaard. Eigenaardig is dat de ligging van het huis als volgt wordt omschreven: 'palende (grenzend) van de eene lange zijde [aan] den weg van Maastricht naar Kerkrade, van de andere lange zijde [aan] de comparanten.' Dus moeder Gertrude en zoon Ross zelf zijn de burens van de oude Tesch, zie ik tot mijn verbazing! Hieruit maak ik op dat de beide Ross-sen niet in het al zolang verhypothekerde huis wonen, maar in een ander huis dat aan de Tesch grenst. Eerder werd al van het oude huis gerept. Behoren er dan twee huizen en twee of meer percelen tot het grondgebied van de Tesch? Want ook de oppervlakte klopt hier

niet. Nu is er weer sprake van slechts honderdvijftig kleine roeden oude maat, maar in de documenten mbt de eigendommen van Johan Frederick Ross en zijn vrouw Maria Gertrude Starmans stond 300 kleine roeden?

Mijn conclusie is, dat het hier gaat om het oorspronkelijk grondstuk van de Tesch, zonder de later aangekochte stukken. De burens aan de hoofdzijden zijn griffier Vreuls en de erven Andries Cuijpers. Helaas waren er in de tijd nog geen bouwverordeningen, zodat we niet weten of en wanneer er iets aan- of bijgebouwd werd, al is er in die tijd al wel sprake van een kadaster en mogelijk worden we hier wat wijzer van. Het beroep van de zoon is in 1834 'meester brouwer' en hij is nog steeds inwonend bij zijn moeder. Deze gezinsconstructie duurt tot de dood van 'Juffrouw' Maria Geertruida Starmans op 29 december 1836, 's morgens om 2.00 u. Op 28 oktober 1841 lost Herman Joseph Ross op deze lening Fl. 249,64 af, een verplichting ongeveer 100 jaar geleden door voorvader Jasper aangegaan bij landvoogd Heldevier.

1835 – 1844 Verhuur aan familie Geuskens -à Campo

In de archieven van de Collectie Hennen tref ik een mysterieus en ongedateerd stuk aan.³⁰ Hierin verpacht een onbekende verhuurder de Tesch met de daarbij horende moestuin, weiden, beemden, houtgewas en bouwlanden, groot 15 hectaren, 73 aren en 20 centiares voor zes jaar, met de mogelijkheid van opzegging na drie jaar, aan een zekere Jan-Arnold Geuskens en zijn vrouw Maria Gertruda à Campo. Het stuk is mysterieus omdat het bovenste deel ervan ontbreekt. Ook de naam van de verhuurder wordt consequent niet genoemd, daardoor blijft deze onbekend en ook het tijdstip waarop de transactie plaatsvindt is via dit stuk moeilijk te achterhalen. Controle in het bevolkingsregister levert in ieder geval op dat het vóór 1850 moet zijn want in 1850 is huurder Jan-Arnold Geuskens hertrouwd en heeft het echtpaar op 17 april 1850 juist een zoon gekregen - Alphons Hubert- niet hun eerste kind overigens.³¹ Hoewel de akte midden in een zin begint met: 'het vredegeereg' (het latere kantongerecht) en dat dit begin een zekere legitimiteit suggereert, lijkt het hier niet te gaan om een officieel geregistreerde pachtovereenkomst, zeker gezien de vele doorhalingen en het ontbreken van de vereiste handtekeningen. De anonieme 'heer verhuurder' kan Herman Joseph Ross zijn, geboren in 1798, die na de dood van zijn moeder in december 1836, mogelijk een gedeelte van het huis verhuurt met alle landerijen bij de pacht inbegrepen. De regeling kan het verhuren van het oude huis betreffen met alles wat daarbij hoort.

Herman Joseph Ross wordt op enig moment grondeigenaar genoemd en oefent dus niet langer het beroep van landbouwer of meesterbrouwer uit,

misschien heeft hij een deel van zijn taken op deze wijze uitbesteed. Vóór deze aanname pleit, dat genoemde Ross ook griffier bij het eerder in de overeenkomst genoemde 'Vrederegert' is. Volgens akte 177 in het archief van Rijkheijt wordt H J Ross namelijk op 25 februari 1834 tot voorlopig griffier benoemd door kantonrechter Albert Joseph Bisschoff. Het archief van Rijkheijt plaatst het stuk in het midden van de 19^e eeuw. Ik denk iets eerder, waarschijnlijk ergens in de jaren dertig – begin veertig van die eeuw.

Nader onderzoek levert nog het volgende op: de huurder Joannes Arnold Geuskens wordt geboren in Houthem ófwel op 31 december 1800 of op 21 januari 1801 (beide data worden genoemd). Hij trouwt op 26 december 1832 in Houthem met Maria Geertruida à Campo.³² Zij is in Heerlen geboren op 26 december 1804. Haar verjaardag is dus als trouwdag gekozen en je kunt hieruit tevens concluderen dat het gemeentehuis - in tegenstelling tot tegenwoordig - op tweede kerstdag geopend was. Het echtpaar krijgt zeker 3 zoons en 2 dochters, allemaal geboren in Heerlen. De oudste zoon op 28 september 1833, het jongste kind overlijdt al op zijn geboortedag 21 mei 1841. Nog geen maand later sterft ook zijn moeder Maria Geertruida à Campo -36 jaar oud - op 19 juni 1841 in de Geleenstraat, dus met grote waarschijnlijkheid in de Tesch. In het bevolkingsregister van de gemeente Heerlen van 1855 staat Jan Arnold Geuskens nog vermeld, maar nu met zijn tweede vrouw Maria Elisabeth Wachelder, waarmee hij op 17 mei 1844 in Kerkrade trouwt. De geboorte van een zoon op een onbekende datum, maar wel in de gemeente Kerkrade, doet vermoeden dat de familie Geuskens daarheen vertrokken is en op een later tijdstip weer in Heerlen arriveert, want daar worden de volgende kinderen geboren. Het gezin woont dan in de Vrank. Op enig tijdstip tussen 1855 en 1860 vertrekt men naar Houthem en daar worden nog een achttal spruiten aan de Geuskensstam toegevoegd. Voor de geschiedenis van de Tesch is deze familie-uitbreiding niet langer van belang. Maar op grond van al deze gegevens schat ik dat de regeling mbt het verhuur van de Tesch ergens na 1832 heeft plaatsgevonden en dat de familie Geuskens zeker niet langer dan tot 1844 in de Tesch heeft gewoond.

Er worden in die overeenkomst een 14-tal voorwaarden genoemd, waaraan de huurders zich hebben te houden en deze geven een interessant beeld van de toenmalige gebruiken. Daarom volgen hier de voornaamste bedingen uit deze onofficiële overeenkomst. Letterlijk staat erin dat de 'heer verhuurder' verwacht via deze overeenkomst dat men de percelen zal onderhouden, loffelijk gebruiken en bebouwen zoals een goed huisvader, volgens de plaatselijke gebruiken, dat verplicht is te doen.

Hij behoudt zich het recht om twee koeien en een paard te stallen. Bovendien moeten de huurders hem dagelijks het benodigde stro hiervoor verschaffen. De mest die dat oplevert is dan weer voor de huurders. Zij moeten ook een perceel bouwland van twintig aren en zeventig centiaren met aardappelen beplanten. Deze zijn uitsluitend ten behoeve van de verhuurder. Het zaad hiervoor zal hij verschaffen, maar hij heeft daarentegen weer mest nodig om zijn moestuin te bemesten en dat moeten de huurders dan weer leveren.

Voor de 'verdekking' van het dak moeten driehonderd schoven beschikbaar zijn. Hieruit blijkt dat het dak van het huis van stro is, misschien een mogelijkheid tot tijdsindicatie. Hij verhuurt niet het hele huis aan de familie Geuskens. Nauwkeurig geeft hij aan waar de familie recht op heeft en wat hij nog tot zijn domein rekent. De huurders hebben recht op de grote keuken met de kamer gelijkvloers naast de gang en ook op de drie kamers daarboven. De twee kelders daaronder en de zolder aan de kant van de Provinciale weg (Geleenstraat) horen ook nog daarbij. Verder worden de schuur en de stalling ook verhuurd, maar er moet wel plaats zijn voor de eerder genoemde koeien en het paard. Het bakhuis en de bakoven zullen gezamenlijk gebruikt worden.

Het volgende houdt hij voor eigen gebruik: de twee vertrekken op de begane grond aan de oostkant van het huis, de kleine keuken, de zogenaamde moutkamer, de kamers daarboven. Verder de brouwerij en de grote plaats naast de brouwerij, de remise, en het zich daarvoor bevindende plein met bloementuintje. Ook de weide tegenover het huis (op de plaats waar nu het Raadhuis staat) en de grote tuin achter de brouwerij houdt hij buiten de pachtakte.

De jaarlijkse pachtsom bedraagt 1567 franken en 25 centimes, te voldoen in 2 termijnen, een in maart, de tweede in oktober. Hoelang het gezin Geuskens hier heeft gewoond en de zorg voor de bezittingen van de Tesch heeft gehad is dus alleen maar bij benadering vast te stellen. Andere huurovereenkomsten ben ik niet tegengekomen.

1837 Familie Hennen-Eijmael

Niet lang na het overlijden van zijn moeder vindt Herman Ross een levensgezellin in Maria Theresia, dochter van Henri (Hendricus Joseph) Hennen. Henri is geboren in het Kunderhuis in Voerendaal op 31 mei 1784. Hij trouwt op 4 juni 1813 met de dan 22-jarige Maria Gertrudis Eijmael uit Heerlen.

Vader Henri heeft de muzikale aanleg die zo kenmerkend is voor de Hennentelgen, maar mag deze gave alleen als hobby beoefenen. Zijn vader verplicht hem om een vak te leren en zo wordt hij, na een administratieve baan, klokken- en horlogemaker in het centrum van

Oudste foto mevrouw Hennen-Eijmael

Heerlen. Hij verwerft als zodanig een zekere reputatie, want van heinde en verre, zelfs uit Engeland, worden er klokken ter reparatie naar Heerlen opgestuurd. Dochter Therèse Hennen wordt bijna een jaar na het huwelijk geboren op 18 mei 1814 en is 23 jaar als zij op 12 juli 1837 in Heerlen met de 39-jarige Herman Ross in het huwelijk treedt. Maria Theresia is de oudste van vier zusjes en zeven broers, waarvan er enkelen jong sterven. Van de kinderen Hennen-Eijmael hebben er vier de muzikale aanleg geërfd, waaronder Arnold en Mathieu. Zij zijn in hun tijd bekende musici en neef Charles Hennen, zoon van broer Frederik, wordt nog steeds herdacht via het jaarlijkse Hennen

Concours. Het gezin woont volgens biograaf Louis Hennen op het Kerkplein, in het hoekje dat later afgebroken wordt om de doorgang naar de Bongerd te maken. Vader Hennen sterft in 1851, maar Moeder Maria Gertrudis Eijmael zal pas in 1880, op 88-jarige leeftijd, overlijden.

1837 Huwelijk Joes Ross - Therèse Hennen

Herman Ross en Therèse Hennen trouwen op 12 juli 1837. Of het echtpaar Ross-Hennen meteen na hun huwelijk in de Tesch gaat wonen weet ik niet, wel dat zij samen negen kinderen krijgen: vijf jongens en vier meisjes. Op enig moment wordt Herman Ross niet langer meesterbrouwer genoemd, maar heet hij in de officiële papieren grondeigenaar. Zijn bezit in en om Heerlen is inderdaad indrukwekkend. Dat blijkt uit zijn testament³³ als hij 59 jaar oud, op 8 april 1858 in zijn eigen huis in de Geleenstraat overlijdt, zijn vrouw Therèse met negen, nog onvolwassen

kinderen, achterlatend. Mw Therèse Ross – Hennen zal hier tot het einde van haar leven verblijven.

De oudste dochter Odilia Henrietta trouwt jong, op 21-jarige leeftijd, met de dan 36-jarige Frederikus Franciscus Schreuder, op dat moment griffier bij het kantongerecht en later notaris in de gemeente Wittem. Een jaar na de geboorte én dood van een zoon in 1862, sterft dochter Henriette in 1863.

Persoonlijk en aandoenlijk zijn de eigenhandig geschreven aantekeningen door Therèse Ross-Hennen na de dood van haar man, achter in het 'Register der onroerende goederen van J F Ross en MG Starmans uit 1821'.³⁴ Het register met de opsomming van de eigendommen van de ouders van haar overleden man. Zij gebruikt het boekje onder meer om een korte levensloop van haar gezin op te tekenen, zoals dat ook wel in de Bijbel gebruikelijk is, zoals de huwelijksdatum van haarzelf en de geboortedata van alle in dit huwelijk verwekte kinderen. Volgens haar eigen notities: 1838 Odilia Henrietta 4 July / 1840 Jan Pieter Hubert 27 Februarij / 1841 Hendrik Gustaaf Hubert 31 Mei / 1843 Maria Wilhelmina Hubertina 24 December / 1845 Herman Joseph Hubert 5 Januarij / 1846 Jo[hann]a Augustina Hubertina 5 Maart / 1847 Maria Hubertina Leopoldina Juliana 3 July / 1849 Lodewijk Antoon Hubert 17 July en 1851 Mathieu Joseph Hubert 10 Mei. Wij kennen hen bij roepnaam, omdat zij iets persoonlijks over hen opschrijft: Henrietta, Johan, Gustaaf, Mina, Joseph, Gustina, Antoon, Julia of July en Martien. Opvallend is dat zij zich heeft vergist in de geboortedatum van haar dochter Mina, deze is volgens de geboorteakte nl niet op 24 december 1843 geboren maar één jaar eerder in december 1842.

het jonge echtpaar Ross-Hennen

Hierna komen een aantal droevige feiten uit haar leven in chronologische volgorde voorbij: 1855 Herman Joseph Ross (vader) overleden op 8 april. Na het huwelijk van dochter Henriette in 1860 met Fran[cis] Schreuder,

vermeldt zij in 1861 de dood van hun eerste kind: een zoontje en twee jaar later, op 9 september 1863, de dood van dochter Henriette zelf. Blijdschap zal er zijn geweest bij de vermelding van de huwelijken van Johan met Sophie Eckermans op 25 april 1869 en van dochter Mina met Ferdinand van Oppen uit Maastricht op 20 april 1870. In 1871 sterft helaas een in dit huwelijk geboren zoontje en in 1872 moet moeder Ross opnieuw een dochter begraven, want Mina is op 13 juli in haar woonplaats Maastricht overleden en haar pasgeboren (klein-) dochter volgt een week later op 20 juli.

echtbaar Hennen-Eckermans

Op pagina 29 van het oude document vermeldt zij haar uitgaven in de 'Gedeeltelijke onkosten van af het overlijden van H. J. Ross 1855.' In 1860 heeft zij een huis gebouwd, wat fl 6000,- aan onkosten heeft opgeleverd. In 1861, het huwelijk van Henriette, kosten fl 2500,-. In datzelfde jaar nog een huis gebouwd voor fl. 4200,- waar deze huizen gebouwd zijn, staat er niet bij. Met het overlijden van Henriette in 1863 was fl 300,- aan onkosten gemoeid en de deling- en versterfrechten bedroegen nog eens fl 400,-. Waarom zij deze kosten moet betalen en niet de echtgenoot van de jonggestorvene, is onduidelijk. In 1870 moet zij fl 3000,- bijdragen aan het huwelijk van haar dochter Mina met Ferdinand van Oppen. Het bouwen van 2 huizen kost haar fl 10.200,-.

Naar ik vernomen heb, was het in bepaalde kringen, ook nog niet zó lang geleden, gebruikelijk om de zoons te laten studeren en de dochters bij hun huwelijk een huis cadeau te doen. Mogelijk dat dit bij de familie Ross ook het geval is.

Therèse Ross-Hennen noemt bij het noteren van haar onkosten een aantal Heerlense families bij naam. Zo staan hier de relatief kleine bedragen die zij schuldig is aan Cordewener, Merkelbach, Jaegers, Schils. Maar ook mijnheer Pastoor en de koster moeten betaald worden. fl 12,- voor handschoenen en fl 53 voor een doods-kist staan vlak achter elkaar op haar lijstje. En dan noemt zij "doodse briefjes" (aankondigingen van het overlijden van een familielid) vóór steenkolen, gerst en wijn. Waarschijnlijk staan de meeste van deze kosten in verband met de dood van haar dochter(s). Verder geeft zij geld aan Martien, Mina en Gustaaf. Met het verven van maagstenen (?) en andere verfwerkzaamheden, de dekker en de apotheke en met de 'conterbuzie voor het brouwen' sluit zij de rij van

kosten die zij heeft moeten maken, af. Het geheel wordt gelardeerd met optelsommen van allerlei aard.

gedruckt Vrachting 70 - November 1855

2 Kacjen	4 80	
Cordewener	12, 50	
Merkelbach	20	
Javelberg	14, 50	
Jaegers	20, 15	
Schils	46, 50	
handschoenen	12, "	
doodskist	53, "	28
Martien en Mina	40, "	82
Gerst	40, "	112
maagstenen verven	14, "	126
doodse briefjes	24, "	150
Steenkolen	86, "	236
gerst	285, "	521
wijn	63, "	584
voor den Heer Pastoor	92, "	676
voor den Heer Pastoor	120, "	796
Gustaaf gegeven	140, "	936
	2	938

Notities van Therese Ross-Hennen

Het lukraak opsommen van de onkosten, lang nadat zij deze heeft gemaakt, doet mij vermoeden dat zij een en ander in een sombere bui terugkijkend, heeft opgetekend. Zij noemt ook nog het bedrag dat zij kwijt is om twee vervangers te moeten aanstellen in plaats van haar zonen Johan en Joseph. De onkosten van studie en leer niet meegerekend,

schrijft zij erbij. De schulden die zij sinds 1858 maakt bij haar eigen bloedverwanten zijn flink doorgekrast en bijna onleesbaar, maar met enige moeite heb ik een bedrag van fl 3500,- geleend van haar moeder, kunnen ontcijferen. Van zoon Joseph een onbekende som, van twee broers, Arnold en Frederik fl 3000,- en ook nog een niet te lezen geldbedrag met drie nullen. Maar anderzijds leent zij voor haar dochters Gustina en July in 1874 en 1879 ook bedragen uit aan de stad Luik. Mogelijk zijn deze leningen als belegging bedoeld en gedaan met een gedeelte van de nalatenschap van hun vader? In 1870 is de erfenis die ik in deel IV zal bespreken, kennelijk nog niet afgehandeld want als laatste noteert zij: 'Ieder kind moet uitkeren aan zijne Moeder zodra het zijn vaders erfdeel overneemt fl 1133,33.'

Levenswandel van de kinderen Ross

Louis Hennen schrijft in zijn genealogische studie lovende woorden over de opvoedkundige capaciteiten van Thérèse Ross-Hennen: 'Zij wist echter hare kinderen een degelijke opvoeding te geven, waarvan verschillende naar de universiteit en conservatorium gingen om te studeren.'

Zoals reeds vermeldt trouwt dochter **Odilia Henrietta** uit 1839 met Francis Schreuder, notaris in Wittem. Helaas sterft zij al na 3 jaar, op 9 september 1863

Oudste zoon **Johan** neemt na de dood van zijn vader een tijd de leiding van de brouwerij over, maar vertrekt dan naar Luik waar hij een fabriek in beeldhouwwerken opricht. Uit het huwelijk met Sophie Eckermans wordt een dochter geboren, ook een Sophie. Deze Sophie trouwt op 16 mei 1893 met de Antwerpse zakenman Frans Schepens, volgens de

echtpaar Schepens-Ross

aantekeningen van Louis Hennen een ondernemend en vermogend man. Ik vermeld deze zijtak omdat deze Frans Schepens ter gelegenheid van hun 12½ jarig huwelijk in 1918 voor zijn vrouw in Heerlen een prachtig buitengoed laat bouwen: het bekende kasteel Imstenrade, met 2 grote boerderijen, de Imstenraderhof en de Benzenraderhof en met het grote Benzenraderbos ernaast liggend erbij. Waarom dit buitengoed juist in Heerlen wordt gebouwd? Het onderstreept in ieder geval de binding die er tussen het geslacht Hennen onderling en de streek van herkomst bestaat. Het is dan ook een schitterende plek waar dit nieuwe gebouw staat. Het verhaal gaat, dat Frans Schepens een gedeelte van het bos laat verwijderen om een onbelemmerd gezicht op het in het dal gelegen Heerlen te hebben. Deze Sophie sterft in Brussel op 22 maart 1932.

kasteel Imstenrade

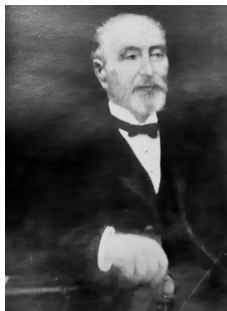

Gustaaf

Gustaaf studeert in Luik voor ingenieur. Hij promoveert tot doctor in de chemie en wiskunde, doet verschillende uitvindingen en ontwikkelt verbeteringen op technisch gebied. In zijn werkzaam leven bekleedt hij verschillende directeursposten, waaronder directeur-generaal van de zinkwit fabriek Vieille Montagne in Luik. Hij trouwt met Marie Staveaux. Later woont het gezin in Wiesbaden. De gehechtheid aan de familie-bandens blijkt mogelijk uit het feit dat zijn oom Hub. Jos. Warlemont getrouwd met zijn tante Anna Wihelmina Hennen, een zus van zijn moeder, samen wonend in Luik, eveneens directeur is geweest van de zinkwitfabriek Vieille Montagne. Is hier mogelijk sprake van een vorm van nepotisme?

Dochter **Mina** trouwt met Ferdinand van Oppen. Ook zij wordt niet oud, zij sterft nog voor haar moeder op 13 juli 1872 in haar woonplaats Maastricht.

Herman Joseph Hub. Ross (Joseph) vertrekt met zijn zus Ida Augustina, **Gustina** genoemd, ook naar Luik. Hier verkrijgt hij de vertegenwoordiging

Herman

van de zijdefabrieken uit Lyon, opgericht na de Frans-Duitse oorlog van 1870. Na zijn pensionering komt hij met zijn zuster terug naar Heerlen en bouwt een villa aan de

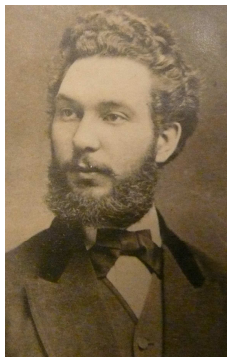

Gustina

Valkenburgerweg.

Hier woont hij op nr 26 als ongehuwd rentenier samen met zijn zuster.

Volgens Louis Hennen was hij 'een zeer welgezien persoon' in Heerlen.

Antoon

Lodewijk Antoon Hub. (Antoon) vertrekt na het voltooien van zijn ingenieursstudie in Luik naar Sardinië. Volgens Louis Hennen was hij een buitengewoon knap student. In Sardinië krijgt hij de leiding over de aanleg en bouw van grote spoorweginfrastructuurprojecten en tunnels.

Dan het jongste meisje: **Jula of July**. Ook zij blijft ongehuwd. In haar jeugd gaat zij naar Luik, maar komt later terug naar haar geboortestad. Zij verzorgde, ook weer volgens 'onze genealoog' Louis Hennen, haar neef Frederik en haar nicht met 'bewonderenswaardige toewijding'. Zij woont achtereenvolgens op de nummers

Jula

76 en 44 in de Geleenstraat, om daarna naar Emmaplein 4 te verhuizen.

De laatste zoon is **Mathieu Jos. Hub. Ross** (Martien) geb. 10 mei 1851. Ook hij blijkt het muzikale gen van de familie Hennen geërfd te hebben. Na zijn studie piano en cello, bekroond met een gouden medaille, aan het conservatorium te Luik, vertrekt Martien naar Antwerpen, waar hij op 21 juni 1879 met Maria Elisabeth Aug. Tillemans trouwt. Naast een muzikale carrière als directeur van de L'académie de Musique beoefent hij als hobby de schilderkunst. De ansichtkaart met daarop de tekening van huis Hennen en huis Ross in de Geleenstraat is van zijn hand. Op 7 maart 1918 **Mathieu** overlijdt hij in Deurne bij Antwerpen in het huis van zijn dochter.

Voor zover het derde deel van deze serie over huis 'de Tesch' en zijn bewoners. Het laatste onderwerp van deel III dat u zojuist gelezen heeft, speelt zich af nadat de omvangrijke erfenis van Johan **Frederick Ross en Thérèse Hennen** is verdeeld. In deel IV wordt beschreven hoe, na bijna twee eeuwen bewoning, dit oud Heerlense grondgebied door de erfenamen wordt verkaveld en verkocht en nieuwe mensen en ondernemingen op deze historische plaats hun bedrijf vestigen. Het einde van de Tesch is in zicht.

Loes Loffeld

²⁷ Collectie Hennen toegangsnr. 311 invent. nr. 159

²⁸ Collectie Hennen toegangsnr. 311 invent. nr. 165

²⁹ Collectie Hennen toegangsnr. 311 invent. nr. 176

³⁰ Collectie Hennen toegangsnr. 311 invent. nr. 140

³¹ Bevolkingsregister Heerlen 1850 – 1860 boekdeel 7 pag 15 volgnr. 1

³² Houthem Burgerlijke stand akte nr 33

³³ Testament 4 juli 1822 bij notaris Adriaan Hendrik van Slijpen, notaris te Heerlen

³⁴ Collectie Hennen toegangsnr 311 invent. nr. 159

Familie Starmans-Schils

Johanna Margartha Schils trouwt met: Theodorus Henricus Starmans in 1772
Overleden op 29 september 1815 overleden op 13 december 1792

Kinderen:

8a Wilhelmus ged. 12 november 1772 overl. 24 maart 1799 in Heerlen
8b Maria Gertruda ged. 9 juni 1775

Familie Ross-Starmans

Maria Gertruda Starmans trouwt met: Joannes Frederik Ross op 4 april 1796 in Heerlen
overleden 29 december 1836 overleden 6 juli 1822

Kinderen ;

Herman Joseph ged. 21 mei 1798

Familie Ross-Hennen

Herman Joseph Ross trouwt met: Maria Therèse Hennen op 12 juli 1837 in Heerlen
overleden 8 april 1858 overleden 28 april 1887

Kinderen

Odilia Henrietta 4 juli 1838
Jan Pieter Hubert 27 februari 1840
Hendrik Gustaaf Hubert 31 mei 1841
Maria Wilhelmina Hubertina 24 december 1842
Herman Joseph Hubert 5 januari 1845
Johanna Augustina Hubertina 5 maart 1846
Maria Hubertina Leopoldina Juliana 3 juli 1847
Lodewijk Antoon Hubert 17 juli 1849
Mathieu Joseph Hubert 10 mei 1851